

Про поширення та екологічні характеристики популяцій *Epipactis helleborine* (L.) Crantz. в м. Києві

Парнікоза І. Ю., Шевченко М. С.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,

вул. Володимирська, 64, м. Київ, 01033, Україна, e-mail: Parnikoza@gmail.com

Наразі *Epipactis helleborine* (L.) Crantz. в місті Києві та його околицях зростає як в умовах неморальних лісів Київського плато (популяції Голосіївського лісу та Лисої гори), борової тераси (популяції Святошинського лісу), так і помірно трансформованої антропогенною діяльністю заплави (популяції заплавного масиву Покал та міста Вишгорода), не демонструючи таким чином зв'язків з певним типом рослинності. Тут ми не враховуємо деякі великі природні зелені масиви Лівобережжя (Дарницькі ліси), а також заплавні ліси Дніпровських островів, що наразі недостатньо обстежені. Виходячи з їх сучасного стану, в подальшому слід очікувати тут знахідок *E. helleborine*. Так, Цукановою Г. О. *E. helleborine* знайдено в межах міста на одному з островів заказника «Острови Ольжин та Козачий». В усіх досліджених локалітетах вид демонструє значну екологічну пластичність. Це виражається в адаптованості *E. helleborine* до широкого діапазону коливань таких базових характеристик, як вологість та родючість ґрунту, освітленість та ін. Відповідно до цього, спостерігається значне коливання показників потужності генеративних особин різних популяцій. Враховуючи це, важко виділити умови, оптимальні для стабільного існування популяції. Якщо вважати вирішальним показником наявність насінневого поновлення, то оптимальними є умови Святошинського лісу. В інших популяціях таке поновлення сумнівне. В той же час, виходячи з показників потужності генеративних екземплярів, оптимальними були умови заплави. Тут на ділянці освітлених луків екземпляри були найкрупніші, хоча подекуди спостерігалось усихання листків. Ближче ж до затінку особини були здоровіші. В популяції – 76,81% нормальних квітконосів, середня висота рослин – 85,6 см, середня ширина третього знизу (найкрупнішого) листка – 5,3 см, середня кількість нормальних плодів – 13,7/екз.). Однаково несприятливими за показниками потужності були як умови сухих схилів, так і затіненого грабового лісу (нормальних квітконосів – 41,7 та 11,1%, середня висота – 37 та 38,4 см, середня ширина серединного листка – 3,4 та 3,7 см, середня кількість нормальних плодів 11,2/екз. та 3/екз. відповідно)

Питання про вплив антропогенного фактору залишається відкритим. З одного боку, хоч наразі вид і поширений в порівняно маловідвідуваних місцях, втім виявляє схильність до утворення популяцій вздовж людських шляхів. В умовах низьких декоративних якостей самої рослини, особини *E. helleborine* прямого негативного впливу (обривання тощо) не зазнають. Втім, відсутність щорічного насінневого поновлення в більшості популяцій може бути пов'язана з опосередкованим впливом антропогенної діяльності. Відсутність *E. helleborine* в цілому ряді інших обстежених зелених масивів міста, що активно функціонують як рекреаційні зони, наводить на думку про те, що цей вид порушених місцезростань витримує однак лише певні рівні антропогенного навантаження. Оцінивши характеристики наявних київських місцезростань та умови інших обстежених зелених масивів міста, можна дійти висновку, що *E. helleborine* не здатен витримувати 4 та 5 ступеня рекреаційної дегресії. Поряд з антропогенними впливами в деяких популяціях спостерігається помірний вплив природних агентів (грибу *Phyllosticta cruenta* Kickx, попелиць та ін.)